

konceptualne metafore, od sinkronijskih i dijakronijskih leksičkih analiza do primijenjenih istraživanja o multimodalnosti metafore. Metafora se analizira i kao motivacijski mehanizam i dinamična sposobnost konstruiranja značenja, no u svakom se radu naglašava njezina temeljna uloga, a to je da metafora ima središnje mjesto u konceptualizaciji iskustva i konstruiranju značenja. Razumljivo je da se u jednoj knjizi ne mogu prikazati sva područja primjene ove uvijek zanimljive i poticajne lingvističke teme. No, u nekoj od sljedećih sličnih publikacija valjalo bi opisati i ulogu mehanizma konceptualne metafore u konstruiranju strukovnog diskursa i izgradnji kategorija specijaliziranoga značenja. Dakako, razmišljajući dalje od razine metaforičkih preslikavanja koja sudjeluju u stvaranju vokabulara strukovnih jezika, o čemu je već napisan znatan broj radova i na hrvatskom jeziku. Kao što Mihailo Antović napominje u svojem poglavlju o glazbenoj metafori (govoreći o istraživanjima povezanosti glazbe i metafore), nakon više od trideset godina postojanja teorije vrijeme je da se krene „dalje od formalne analize pojedinačnih preslikavanja pronađenih u pisanom materijalu”. Sa zanimanjem iščekujemo više ovakvih istraživanja koja će konceptualnost metafore istraživati u različitim medijima i diskursima, a nakon što smo iz dviju izvrsnih knjiga o konceptualnoj metafori doznali sve o tome što ona jest i kako ju istraživati, nadamo se da ćemo u hrvatskoj lingvistici svjedočiti i računalnolingvističkim istraživanjima koja će nam pokazati kako konceptualnu metaforu vide računala.

Ana Ostroški Anić

Suvremene rasprave iz slavenske lingvistike

(Kor Chahine, Irina (ur.) 2013. *Current Studies in Slavic Linguistics*. John Benjamins Publishing Company. 331 str.)

U okviru ugledne serije *Studies in Language Companion Series (SLCS)* izdavača John Benjamins Publishing Company kao 146. je knjiga objavljena zbirka tekstova pod naslovom *Current Studies in Slavic Linguistics* urednice Irine Kor Chahine. Riječ je o zborniku koji je objavljen nakon 6. godišnjeg sastanka Slavističkoga lingvističkoga društva održanog 2011. godine u Aix-en-Provenceu u Francuskoj. Društvo je osnovano 2006. godine u Bloomingtonu, u Indiani u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je održana prva međunarodna konferencija, a tek su nakon nekolicine sastanaka, koji se izmjenično održavaju

u SAD-u i u Europi, objavljeni zbornici, tako da ovaj o kojem je riječ predstavlja vrijedan prilog suvremenom uvidu u lingvistička istraživanja koja se bave slavenskim jezicima. Za one koje zanima, i ove se godine konferencija ponovo održava u Europi, u Heidelbergu.

Knjiga je tematski podijeljena u četiri veće cjeline, i to: 1. Morfosintaksa, 2. Sintaktički odnosi, 3. Bezlične konstrukcije i 4. Leksička semantika. U svakom su od tih dijelova objavljena po četiri rada, a u pretposljednem pet. Premda je na prvi pogled jasno da se u trima radi o velikim područjima lingvističkog istraživanja, dok se rasprava o bezličnim konstrukcijama na prvi pogled čini specijaliziranijom, iz predgovora je jasno da je čitav zbornik organiziran upravo oko nje. U uvodnom tekstu Marguerite Guiraud-Weber i Irine Kor Chahine, naslovljenom *Impersonals and beyond in Slavic*, koji je dijelom zamišljen kao predgovor, a dijelom kao uvod u temu bezličnih konstrukcija, autorice podsjećaju na to kako se bezlične konstrukcije u različitim jezicima različito ostvaruju (pa je za njih, između ostalog, relevantan odnos gramatičkih lica i/ili suodnos aktiva i pasiva). U nekim su jezicima takve konstrukcije rijetke (kao npr. u arapskom, perzijskom ili japanskom), dok su u dijelu slavenskih jezika iznimno česte i razvijene, a najproširenije su u ruskom. Radovi u ovom zborniku bitno pridonose raspravi o nekim vidovima istraživanja bezličnih konstrukcija u slavenskim jezicima, nadovezujući se time uvelike na radove objavljene u zborniku *Impersonal Constructions: A Cross-linguistic Perspective* (ur. Andrej Malchukov i Anna Siewierska, 2011.) u kojem se, među ostalim, donosi tipološki pregled bezličnih konstrukcija. Kako se rečenice s bezličnim konstrukcijama pojavljuju u svim slavenskim jezicima, no oblici njihova pojavljivanja i čestoća razlikuju se od jezika do jezika, u istraživanju bezličnih konstrukcija posebno je važno definirati status i upotrebu imenskih oblika u kosim padežima, onih čija se funkcija podudara s nominativnim subjektom. U ovom se zborniku tom temom bave Sergey Say u tekstu *On the nature of dative arguments in Russian* i Katrin Schlund u radu *Russian Adversity impersonals and split ergativity*. Say na osnovi dijakronijskih korpusnih podataka uspoređuje mogućnost upotrebe predikativa *holodno*, *grustno* i *prijatno* zajedno s doživljačem (*experiencer*) u dativu i mogućnost upotrebe tih istih jedinica u pridjevskom obliku s doživljačem. Schlund se bavi instrumentalom s tipološkoga stajališta, pristupajući adverbzativnim bezličnim konstrukcijama tipa *lodku uneslo vetrom* na osnovi razlike između nominativno-akuzativnih i ergativno-apsolutivnih jezika. Dotičući se pitanja živosti i morfologije bezličnih konstrukcija koja je povezana sa sintaktičkom ne-akuzativnošću, autorica utvrđuje postojanje formalnih, semantičkih i pragmatičkih usporednica između adverbzativnih bezličnih konstrukcija i podjele po ergativnosti.

Jasmina Milićević uz to u tekstu *Impersonal constructions in Serbian: A description within a Meaning <=> Text linguistic model* donosi opis tih konstrukcija u srpskom jeziku, smještajući ga u okvir Mel'čukova (1974) lingvističkoga modela povezivanja značenja i teksta. Autorica se u svom radu specifično bavi sintaksom ovisnosti (Mel'čuk 1988 i 2009). Tipologija bezličnih konstrukcija koja se nudi u radu zahvaća interakciju bezličnih konstrukcija i suodnosa aktiva/pasiva, kao i derivacijskih obrazaca, a tijesno je povezana s određenjem pojmova semantički punih/praznih i fonetski realiziranih ili nerealiziranih leksema.

Alina Israeli i Małgorzata Krzek bave se specifičnostima ostvarivanja bezličnih konstrukcija u ruskom i poljskom jeziku. Prva se autorica, u tekstu *Dative-infinitive constructions in Russian: Taxonomy and semantics* bavi infinitivnim konstrukcijama koje dolaze bez čestica i onima koje dolaze s česticama *ne* i *li*, pri čemu uzima u obzir glagolski vid te, što je iznimno važno, određuje semantičke granice svake skupine. Na osnovi brojnih analiziranih primjera zaključuje kako glagolski vid predstavlja relevantan faktor, jer se semantičke strukture konstrukcija sa svršenim i nesvršenim glagolima u bitnome razlikuju, a uz to ta dva tipa konstrukcija pokazuju različite kombinatorne sposobnosti. Druga autorica u tekstu *Interpretation and voice in Polish się and –no/-to constructions* donosi pregled morfosintaktičkih obilježja navedenih konstrukcija u poljskom jeziku. Rad je, kao i mnogi radovi u ovom zborniku, pisan iz transformacijsko-generativne perspektive. U njemu se pokazuje kako se generičke *pro* redovito pronalaze i u aktivu i u pasivu u pro-drop jezicima, a ne samo u pasivu, kao što tvrdi Fassi Fehri (2009). Rezultat takve analize je potreba za revizijom generalizacije iznesene u Holmberg (2005), prema kojoj nema generičkih subjekata u jezicima koji su dosljedni pro-drop jezici.

Uz navedene radove, iznimno su zanimljive i ostale sekcije u knjizi. Dio posvećen morfosintaktičkim pitanjima otvara tekst Stevena Franksa, *Binding and morphology revisited*. I Franksov i svi ostali radovi u tom dijelu pisani su iz generativne perspektive. Franks u svom radu analizira podatke iz slavenskih jezika s obzirom na empirijski problem varijacija koje se u različitim jezicima pojavljuju u vezi s upotrebom anafora kao što su ruski *sebja* ili engleski *himself*. Sustavnu empirijsku razliku koja predstavlja temelj teorijske rasprave koja se razvila u okviru arhitekture upravljanja i vezanja (GB) može se sažeti u tvrdnji kako sve predložene analize pretpostavljaju ovisnost LF (*Logical Form*) o obilježjima PF (*Phonetic Form*), što je u neskladu s osnovnim načelima arhitekture upravljanja i vezanja. Autor na temelju analize ruskih, čeških, poljskih i bugarskih primjera pokazuje razilaženje PF i LF morfologije u tim

jezicima, na temelju čega se zalaže za tumačenje u kojem se LF morfologija anafora pokazuje kao jedino relevantno mjesto koje uvjetuje vezanje.

Dva su rada u ovom dijelu zbornika posvećena klitikama, i to rad Antona Zimmerlinga *Possessor Raising and Slavic clitics* i rad Marijane Marelj i Erica Reulanda *Clitic SE in Romance and Slavonic revisited*. Kao što se iz naslova vidi, jedan se rad bavi posvojnim zamjenicama, a drugi povratnom zamjenicom u slavenskim jezicima. Zimmerling u svom radu analizira sintaktička obilježja posvojnih klitika. Premda i u naslovu i u sažetku najavljuje bavljenje slavenskim jezicima i slavenskim konstrukcijama s tzv. podizanjem posesora, svi su primjeri iz bugarskoga i ruskoga, dok se drugim jezicima uopće ne bavi. U tako kontrastivno, a ne poredbeno postavljenom radu, autor nastoji pokazati kako je tek u malom broju slavenskih jezika stvarno moguće utvrditi postojanje posvojnih klitika na rečeničnoj razini (na NP ili DP razini). Zbog toga jedinstven sintaktički pristup svim konstrukcijama s posvojnim operatorima u slavenskim jezicima smatra neprimjerenim. Kao posebno istaknut primjer navodi suvremeni ruski jezik, u kojem na rečeničnoj razini ne postoje posvojne klitike. Zalažući se za specifičan pristup posvojnosti, autor u zaključku još jednom ponavlja kako materijal iz slavenskih jezika ne pobija hipotezu o podizanju posesora u univerzalnoj gramatici, ali upozorava na to da je doseg navedene hipoteze u slavenskim jezicima ograničen, prije svega zato što je ta hipoteza utemeljena isključivo na sintaktičkim pravilima u kojima se ne uzimaju u obzir univerzalni semantički odnosi.

Marelj i Reuland se u tekstu u kojem predlažu unifikacijsku analizu klitika u konstrukcijama koje nalikuju na povratne i u onima koje nalikuju na pasivne konstrukcije, bave povratnom klitikom *se/si/siĕ*. Autori posebno upozoravaju na činjenicu koja nije zabilježena u literaturi, a to je da se konstrukcije s povratnim klitikama u slavenskim jezicima mogu razumjeti na dva načina, od kojih je jedan isključivo povratno razumijevanje, a drugi je onaj koji smatra da je se ta konstrukcija, premda nalikuje povratnoj, ne iscrpljuje u povratnosti (engl. termini *pure-reflexive* i „*near-reflexive*”). Posebno je zanimljivo to što autori na temelju provedene analize upućuju na postojanje jasne razdjelnice između južno- i zapadnoslavenskih jezika s jedne strane i istočnoslavenskih jezika s druge strane te ističu važnost semantičkih (*phi*) obilježja u svojoj analizi.

Katarzyina Janic u svom tekstu *The Slavonic languages and the development of the antipassive marker* temu kojom se bavi obrađuje s poredbenolingvističkog stajališta, pri čemu posebnu pažnju posvećuje slavenskim jezicima. U novijim se analizama pokazuje kako su u ergativnim jezicima, koji su primarno mjesto ostvarivanja antipasivnog markera, potvrđene brojne varijacije u kojima se taj

marker može ostvariti, što odudara od tradicionalno shvaćene binarne strukture kakva se u vezi s tim fenomenom pokazivala do sada. Posebno je stoga zanimljivo istaknuti kako je u nekim jezicima antipasivni marker i u ergativnim jezicima polifunkcionalan te je povezan i s drugim gramatičkim kategorijama (ili je bio povezan s njima dijakronijski), prije svega s povratnošću. Autorica u svom radu pokazuje kako se slične morfološke korelacije mogu uočiti i u akuzativnim jezicima, prije svega u ruskom.

U kontekstu suvremenih lingvističkih istraživanja, pogotovo onih koja su bar posljednjih dvadeset godina vrlo istaknuta kad je riječ o istraživanju slavenskih jezika u slavenskim, a dijelom i u drugim europskim zemljama, zanimljivo je primijetiti da su svi radovi uvršteni u dio zbornika posvećen sintaktičkim odnosima na neki način okrenuti istraživanju sintaktičkih fenomena u okolnostima koje se mogu tretirati kao tradicionalno filološki zanimljive. Te su okolnosti bavljene razgovornim jezikom (ruskim), političkim diskursom (makedonskim), korpusnim istraživanjima promjene u suvremenom jeziku (poljskom) i konstrukcijom s *čtoby* za koju autor smatra da nije kako treba opisana u gramatikama suvremenog ruskog jezika. Riječ je o radovima koji se redom bave nekim sintaktičkim detaljem u uvjetima koje bismo gotovo mogli nazvati uvjetima jezične pragmatike. Oni su, za razliku od prethodne grupacije radova koji su svi utemeljeni u generativnom, sintaktocentričnom pogledu na jezik, s jedne strane znatno tradicionalniji, a s druge strane znatno više ukorijenjeni u europsku i rusku filološko-lingvističku tradiciju. I po tome je ovaj zbornik specifičan, jer na jednom mjestu, jedne pored drugih, donosi radove koji pripadaju toliko različitim tradicijama da je lingvistu odgojenom u jednoj zasigurno teško pratiti argumentaciju iz druge tradicije. Daniel Weiss u svom radu *The lazy speaker and the fascination of emptiness: Colloquial Russian from a typological perspective* analizira tzv. sintaktičke praznine u suvremenom razgovornom ruskom jeziku, pri čemu se posebno koncentrira na utvrđivanje njihova pragmatičkog utjecaja. Tipološka se perspektiva u ovom radu ogleda u usporedbi sa zapadnoslavenskim jezicima (poljskim i češkim), kao i s drugim jezicima, potkrepljujući tezu o „euroazijskoj orijentaciji” suvremenog razgovornog ruskog jezika. U tekstu *Is the Polish verb *ić* an auxiliary to be?: A corpus-based study of the construction *ić* + infinitive* autorica Dorota Sikora istražuje stupnjeve gramatikalizacije poljskoga glagola *ić* u infinitivnim konstrukcijama pokazujući kako se u iznimno velikom broju slučajeva u tim konstrukcijama pojavljuju obilježja koja se inače povezuju s gramatikalizacijom tijekom koje glagol postaje pomoćni. Kako je riječ o korpusnom istraživanju suvremenog jezika, bilo bi vrlo zanimljivo vidjeti takva istraživanja i za druge suvremene slavenske jezike, posebno južnoslavenske. Maxim Makartsev bavi

se temom kojom su se lingvisti u slavistici rijetko bavili, no koja postaje sve popularnija u posljednje vrijeme, a riječ je o evidencijalnosti. U svom tekstu *Towards evidentiality markers in Albanian and Macedonian bilingual political discourse* posebnu pažnju posvećuje preciznosti u prijevodima između dvaju jezika, osobito u prijevodima perfekta, koji je u makedonskom homoniman nekim oblicima evidencijalnosti, dok u albanskom obuhvaća i aoristna značenja. Uz to detaljno opisuje interakciju gramatičkih i leksičkih markera kad se nađu zajedno u rečenici. Tema kojom se bavi zanimljiva je i gramatički, i sociolingvistički i jezičnopolitički. U posljednjem radu u ovom odjeljku, naslovljenom *A strange variant of Russian čtoby-construction: Irreality and tense-marking*, Alexander Letuchiy analizira moguće izbore glagolskih oblika u konstrukcijama s *čtoby*, pri čemu primjećuje posebnost ruskoga jezika koja nije zabilježena u postojećim gramatičkim opisima. Riječ je o konstrukcijama s trima surečenicama u kojima marker ne nameće oblik prošlog vremena samo glagolu u surečenici u kojoj se nalazi, nego i vremenskoj surečenici koja je dublje usađena. Razloge za to pronalazi u semantičkim i sintaktičkim sastavnicama koje detaljno objašnjava.

Dio zbornika posvećen leksičkoj semantici, premda najkraći, relativno je kompaktan, na neki način poput onoga posvećenog bezličnim konstrukcijama, kako po tome što se autori u njemu bave suvremenim temama koje su uglavnom relevantne za leksikografiju i za pisanje novih rječnika, tako i po tome što se svi bez iznimke bave ruskim jezikom ne uspoređujući svoje rezultate s drugim slavenskim jezicima. U radu *Morphological and lexical aspect in Russian deverbal nominalization* autori Glòria de Valdivia, Joan Castellví i Mariona Taulé ispituju mogućnosti uspostavljanja odnosa između leksičke denotacije deverbalnih imenica s morfološkim i leksičkim obilježjima osnovnih glagola od kojih su te imenice nastale. Klasifikacija i analiza ruskih imenica i glagola s kojima su povezane koja se navodi u ovom radu preliminarni je korak u temeljitijem razumijevanju naslovnoga fenomena. Dmitrij Dobvol'skij i Ludmila Pöppel u svom se radu pod naslovom *Lexical synonymy within the semantic field POWER* bave četirima leksemima koji pripadaju istom semantičkom polju. Te su riječi, grupirane tako da prve dvije čine jednu skupinu, a druge dvije drugu, *revolucija*, *perevorot*, *mjatež* i *vosstanije*. Autori na temelju detaljne filološke analize pokazuju kako je jedna od najvažnijih sastavnica upotrebe tih riječi u suvremenom ruskom jeziku procjena njihove semantike u odnosu na pozitivni ili negativni pol mogućega značenja. Kao i u slučaju rada u kojem se autor bavio nijansama značenja u makedonskom i albanskom, i ovdje se pokazuje da je otkrivanje semantičkih mehanizama koji utječu na moguće manipulacije u tonu navedenih parova riječi središnje pitanje sociolingvističkoga istraživanja ruskoga političkoga diskursa. Vladimir Beliaikov naslovljuje svoj rad

Collocations with nominal quantifiers: Semantics and combinability, a u njemu se bavi kolokacijama koje izražavaju značenje neodređeno velike količine predmeta. Riječ je o izricanju množinskosti na dva načina, tj. dvjema vrstama kolokacija. Jedno su zbirne imenice, tj. punoznačne riječi, a drugo su imenice čija je semantika kvantifikacijska, ali im nedostaje referencijalno značenje, tako da im je upotreba utemeljena na metaforičkom transferu. Posljednji u ovoj skupini radova i ujedno posljednji rad u zborniku jest tekst *Polysemy patterns in Russian adjectives and adverbs: A corpus-oriented database* skupine autora kojoj pripadaju Tatiana Reznikova, Ekaterina Rakhilina, Olga Karpova, Maria Kyuseva, Daria Ryzhova i Timofey Arkhangelskiy. Autori ovoga rada provode korpusnu analizu na visokofrekventnim višeznačnim jedinicama nudeći pretraživački alat kojim se može prikupiti znatna količina informacija o višeznačnosti i o promjenama značenja u pridjevskom vokabularu ruskoga jezika.

Na kraju treba reći da u ovom zborniku, unatoč dominaciji ruskoga kao jezika, postoji i nekoliko radova u kojima se autori bave drugim slavenskim jezicima, pa i radova u kojima se fenomeni u slavenskim jezicima uspoređuju s onime što se o tome zna u drugim jezicima. Za dominaciju ruskoga, kojim se i danas bavi najveći broj slavista koji djeluju u europskim i svjetskim okvirima pa onda i sudjeluju na ovakvim konferencijama, vjerojatno je dijelom zaslužna činjenica da je ruski još uvijek obavezan slavenski jezik na svim katedrama na kojima se predaje slavistika u svijetu, dok se ostali slavenski jezici predaju tek tu i tamo, a južnoslavenski više gotovo nigdje. Drugi je razlog, bar sa stajališta proučavanja južnoslavenskih jezika, taj što se pokazuje da se znanstvenici s južnoslavenskog područja, osim rijetkih iznimaka, izuzetno nevoljko uključuju u suradnje s inozemnim kolegama u kojima bi svojom ekspertizom postavili „svoje” jezike na svjetsku pozornicu proučavanja, dok bi sami na temelju tih suradnji usvojili nove teorijske uvide i saznanja o istraživačkim metodama koje su u nas gotovo nepoznate. S tim u vezi posebno ističem da je autora, premda je radova samo 18, znatno više, zato što se i u slavistici uvriježila praksa da više autora surađuje na jednoj temi pišući zajednički tekst, posebno kad je riječ o eksperimentalnim ili korpusnim istraživanjima.

Stoga se nadam da će i ovaj prikaz, osim kao informacija, poslužiti i kao poticaj mladim kolegama da se odvaže na suradnje i na sudjelovanja na ovakvim i sličnim skupovima u svijetu, a onda i objavljivanje tekstova o temama kojima se bave.

Anita Peti-Stantić